

PSIXOKORREKSIYANING TEXNOLOGIK ASOSLARI

UMIDA BOBOYEVA BAXSHULLOYEVNA

Buxoro shahri Osiyo xalqaro universiteti

Pedagogika psixologiya

2-bosqich magistratura talabasi

+998918277887

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada psixokorreksiya darsligi ta'lim tizimida faoliyat yuritadigan psixologning faoliyati mazmuni haqida talabalarga bilim va ko'nikmalar berishga qaratilgan. Unda psixologning turli muassasalardagi faoliyatlarining asosi bo'lmish korreksion ishlariga urg'u berilgan. Psixokorreksiya tamoyillari, korreksion faoliyat olib boruvchi psixologlarga qo'yiladigan talablar, korreksion dasturlarga qo'yiladigan talablar, psixokorreksiya metodlari, ontogenetik taraqqiyot psixokorreksiyasi, shaxslararo munosabatlar psixokorreksiyasi kabi jihatlar keng yoritilgan. Inson psixologiyasini tushinish, tahlil qilish, rivojlantirishga jiddiy e'tibor berish masalasi hamma zamonlarda va hamma davlatlarda ham ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning yetakchi vazifalaridan biri bo'lib kelgan. XX asr bo'sag'asida psixologiya fani va uning ilg'or vakillari o'zlarining navbatdagi jahonshumul ilmiy maqsadlari – insonga, ayni paytda, jamiyatga psixologik xizmat ko'rsatish tizimining muqarrarligini nazariyilmiy jihatdan asoslab berishga muvaffaq bo'ldilar. Psixologik xizmat predmeti, maqsadi, vazifalari, ob'ekti, yo'nalishlari, uning fan sifatida rivojlanish tarixi, chet ellardagi va respublikamizdagi holati bayon etilgan. SHu bilan birga amaliyotchi psixolog tayanadigan asosiy hujjat psixologik xizmat haqida Nizom, unga kiritilgan o'zgartirishlar, amaliyotchi psixologning burch va majburiyatlari, uning asosiy faoliyat turlari aks ettirilgan.

Kalit sozlar: *Psixologik xizmat, psixologik xizmat metodologiyasi, aqliy taraqqiyot koeffitsienti, psixodiagnostika, psixologik maslahat, psixologik korreksiya*

KIRISH

Psixologik xizmat AQSHda 1800-yillardan boshlab rivojlana boshladi. AQSHning birinchi amaliyotchi psixologlari o'z-o'zini tarbiyalash muammosini o'rgangan eksperimental psixologlar edilar. Amerika maktablarida aqliy taraqqiyot koeffitsientini aniqlash keng tarqalib, keyinchalik "Gaydens" xizmatining rivojlanishiga olib keldi. Fransuz maktab psixologiyasining otasi Alfred Bine bo'lib, u bu sohada 1894 yildan ish boshlagan.[1]

1905-yilda Fransiya ta'lim vazirligi Binega umumiy dastur bo'yicha o'qiy olmaydigan bolalarni tekshirish muammosi bilan murojaat qiladi va shu tariqa aqliy

taraqqiyotda orqada qolgan bolalarni ajratadigan Bine-Simon testi yaratildi. 1909-yilda Fransiyada maktab psixologik xizmati tashkil etiladi. 1970-yilda Fransiyada psixologikpedagogik yordam guruhlari psixologik xizmatning asosiy turini tashkil etdi. Bunday guruhlar maktab psixologiyasi bo'yicha bir mutaxassis, ta'lim psixologiyasi bo'yicha bir mutaxassis, psixomotor rivojlanish bo'yicha bir mutaxassisni o'z ichiga oladi.

Bunday brigada 800-1000 o'quvchiga xizmat qiladi, bir maktabda joylashib, bir necha maktabga xizmat qilishi mumkin. 1985-yilda Fransiya pedagog-psixologlarining funksiyalari aniqlab berildi. Pedagog-psixolog shaxsning har tomonlama rivojlanishi uchun qo'lidan kelgan barcha ishlarni qilishi kerak, bunda u bu ishlarga o'qituvchilarni va ota-onalarni ham jalb etishi mumkin. Pedagogik psixolog o'z ishida lozim topsa, maktab va oila tarbiyasiga qarshi chiqishi mumkin, deb maxsus ta'kidlangan. Ko'pchilik Sharqiy Yevropa mamlakatlarida maktab psixologik xizmati tuman yoki viloyat psixologikpedagogik markazlari shaklida tashkil etilgan. Masalan, 1980-yilda Chexoslavakiyada tarbiya masalalari bo'yicha modda maktab to'g'risidagi qonunga kiritildi.[2]

Psixologik xizmatning asosiy mazmuni – sog'lom shaxsning o'sishini ta'minlash, shaxs rivojlanishidagi turli qiyinchiliklarni korreksiya qilish, kasb tanlash muammolaridir. Chexoslavakiyadagi psixolog maslahatchining asosiy funksiyasi psixodiagnostik faoliyatdan iboratdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

O'zbekistonda psixologik xizmat tarkib topishining dastlabki ildizlari va intihosi asrimizning 30-yillaridagi pedologiya fani va pedologik xizmat faoliyatlariga borib taqaladi. Mazkur yillarda ta'lim jarayonini tashkil etish va rivojlantirish o'quvchi va o'qituvchi faoliyati bilan bog'liq psixologik omillarga asoslangan va bu talaygina yaxshi natijalar ham bergan. Biroq, afsuski, o'sha davrda sobiq ittifoq mafkurasi va xalq ta'limi o'rtasida paydo bo'lgan ayrim ob'ektiv va sub'ektiv ziddiyatlar oqimi umumta'lim maktablari uchun muhim ahamiyat kasb etgan pedologik xizmat ildiziga bolta urdi va uni rasmiy tarzda yo'qqa chiqardi.[3]

Natijada, pedagogik psixologiya yo'li bilan bajariladigan barcha ishlar maktabda faqat pedagogik yondashuvlar asosidagina amalga oshirildi. SHunday bo'lsa-da, O'zbekistondagi umumta'lim tizimi bilan bog'liq izlanishlar va tadqiqotlar to'xtab qolgani yo'q. Ayniqsa, P. I. Ivanov, V. E. CHudnovskiy, M.G. Davletshin, M. Vohidovlar tomonidan ishlab chiqilgan qator ilmiy va metodik tavsiyalar maktabda psixologik xizmat tatbiqini yaratish uchun ma'lum darajada asos bo'lib keldi.

Binobarin, 70-80-yillarda Toshkent Davlat Universiteti psixologiya kafedrasi olimlari tomonidan ijtimoiy psixologik tadqiqotlarning hayotga tatbiqini amalga oshirish maqsadida talaygina mehnat jamoalarida psixologik xizmat tizimi joriy qilindi va Respublikamizda ilk bor qator mehnat va ishlab chiqarish jamoalarida inson va

mehnat faoliyati, shaxs va shaxslararo munosabatlar, ishchi va rahbar, ruhiyat va rentabellik, rahbar va jamoa psixologiyasi bilan bog'liq ilmiy-amaliy ishlar olib borildi. SHuningdek, 60-70-yillarda O'zbekiston Pedagogik Fanlar Ilmiy Tekshirish instituti xodimlari P.P.Zimin, V.A.Tokareva, M.SH.Rasuleva, M.Dadajonovlar tomonidan maktabda psixologik xizmat tatbiqini o'rganishga oid qator izlanishlar, amaliy tadbirlar olib borildi.[4]

Ayniqsa, 1966-yilda Chirchiq shahrida axloqiy tarbiyaga oid, 1973-yilda Andijonda oilaviy tarbiyaga oid, Samarqandda taniqli psixolog N.A.Menchinskaya ishtirokida aqliy taraqqiyot muammolariga oid olib borilgan izlanishlarni alohida qayd etish mumkin.[5]

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ma'lumki, psixologiya fanida aynan psixologik xizmat muammosiga bag'ishlangan va uning barcha yo'nalishlarini batafsil bayon etishga qodir ilmiy adabiyotlar yetarli bo'lmasa-da, bugungi kunda fan olamida va jamiyat taraqqiyotida psixologik xizmat muammosining zarurligini ko'rsata oluvchi va uning “metodologik ildizlarini” asoslab bera oluvchi ilmiy tadqiqodlarni alohida qayd etish mumkin.

Mazkur adabiyotlarni tahlil qilar ekanmiz, ulardagi psixologik xizmat metodologiyasiga taalluqli ayrim umumiy jihatlarni ijtimoiy psixologiya fani nuqtai nazaridan tadqiq qilishimizga to'g'ri keladi. Chunonchi, barcha tadqiqotchilar ham ijtimoiy psixologiyaning metodologik tamoyillariga amal qilgan holda psixologik xizmat uchun muhim bo'lgan u yoki bu jihatni nazariy-ilmiy tarzda asoslab beradilar.[6]

Bular ichida psixologik xizmatning muvaffaqiyatli tashkil etilishi uchun muhim nazariy-ilmiy ahamiyat kasb etuvchi ijtimoiy psixologik vazifalarni aniqlashga qaratilgan tadqiqotlarni (G.M.Andreeva, B.D.Parigin, T.V.Snigireva, A.V.Filippov, P.N.SHixirev, V.A.Yadov) ta'kidlash joiz. O'zbekistonlik psixologlardan M.G.Davletshin, V.M.Karimova, B.R.Qodirov, G'.B.SHoumarov, E.G'.G'oziev, SH. R.Baratovlarni alohida qayd etish mumkin.[7]

Bu esa psixologik xizmatning bugungi kundagi ayrim dolzarb jihatlari, muammolari va uning yechimlari haqida o'ylashga, fikr mulohaza yuritishga va vazifalarni belgilab olishga nazariy-ilmiy va metodologik manba sifatida yordam beradi, deb o'ylaymiz. Ijtimoiy psixologiya metodologiyasi, tamoyillari va vazifalarini belgilashga qaratilgan tadqiqotlar mazmunida psixologik xizmat muammosining ham ma'lum ma'noda yashirinib yotganligini ko'ramiz.

Gap shundaki, har bir fanning rivojlanishi yangi dalillar asosida ilmiy yo'nalishni ochib beruvchi metodik qurilmalarning tuzilishi bilan bevosita bog'liqdir. Chunki, aniq metodologiya bo'lmagan sohada aniq amaliy natijalar ham bo'lmaydi. Zero, ijtimoiy psixologiya fanining yana bir muhim yangi vazifasi psixologik xizmat metodologiyasi bilan bog'liq nazariy, amaliy va empirik yo'nalishdagi tadqiqotlar ko'lamini

belgilashning bugungi kungacha nechog'lik hal qilinayotganligini tahlil qilishga to'g'ri keladi.[8]

XULOSA

Psixolog o'zining inson xulq-atvori va psixik faoliyati, psixik taraqqiyotning yosh qonuniyatlari haqidagi kasbiy bilimlariga, ularning o'quvchilar va kattalar, tengdoshlari bilan o'zaro munosabat xususiyatlariga, o'quv tarbiya jarayonini tashkil etishga bog'liqligiga tayanib, bolaga individual yondashuv imkoniyatlarini ta'minlaydi, uning qobiliyatlarini aniqlaydi, normadan chetlashishlarning bo'lishi mumkin bo'lgan sabablarini psixologikpedagogik korrektsiya qilish yo'llarini aniqlaydi. Bu bilan psixologik xizmat maktabda o'quv tarbiya ishining mahsuldorligini oshirishga, ijodiy faol shaxsni shakllantirishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Adizova T.M. Psixokorreksiya . – T.2005.
2. Asqarova N.A., Nishanova Z.T., Yakubova G.A., Rasulova Z.A. Bolalarda diqqat yetishmasligi va giperaktivlik sindromining maxsus psixokorreksiya si. Monografiya. 2017.208 b.
3. Barotov SH.R. Psixologik xizmat. – Buxoro, 2018.
4. “Гиперактивные дети: Коррекция психомоторного развития”. Под. ред. М.Поссольта. пер. с нем. М.: Изд. центр “Академия”, 2004
5. Дубровина И.В.Рабочая книга школьного психолога. – М.: Просвещение, 1991. – 303 с.
6. Дубровина И.В. Школьная психологическая служба. –М.: Педагогика, 1991. – 232 с.
7. Дубровина И.В. Практическая психология в образовании. – М.: Педагогика, 1998.
8. Дубровина И.В. Я работаю психологом. –М. 2001.